

Írta: Molnár László

A függőségtől az autonómiáig

A Kézenfogva Alapítvány és a Soros Alapítvány közös kiadásában megjelent könyv helyzetértékelés és jövőkép a lakóotthonokról.

A kötetben, egy 1997-ben rendezett konferencia előadásait találjuk a Soros Alapítvány Kitagolási Programjában érintett intézmények és a Fészek Programban résztvevő civil szervezetek képviselőitől.

A kitagolás a fogyatékos emberek kiemelését jelenti a nagy létszámú tömegintézményekből csoportos lakóotthonokba. A lakóotthonok az érintettek sérülésétől, speciális szempontoktól függően rendszerint 6-8, legfeljebb 12 főre tervezettek.

A kitagolás tágabb értelemben valamennyi fogyatékosága miatt intézetben élő embert érintő program, szűkebben értelmezve elsősorban az értelmi sérülteket támogató program. A kitagolás elősegíti a fogyatékosággal élő emberek életkörülményeinek, lakásfeltételeinek normalizálását, azaz a többség számára élhető életet célozza meg.

A kötet első tanulmánya a Fészek Program bemutatása, melyben a szerző, Éliás Sára programjuk három elemét ismerteti: a kiscsoportos lakóotthonok létrehozását; az ott dolgozó személyzet képzését és a szülői tréninget; a lakóotthonok működésének feltételeit és a jogi szabályozottság kérdéseit.

A következőkben néhány külföldi példa nyomán ismerkedhet meg az olvasó a kitagolás elméleti hátterével, fogalmi kereteivel. Címadó tanulmányában Maria Bruckmüller az autonóm és a függőségi folyamatok strukturális lefolyását mutatja be. Az önrendelkezéshez való jog elismerésének – ami természetesen kockázattal is jár – szép példája ez a tanulmány.

„Az értelmi fogyatékos felnőttek függő életformájának autonómmá alakítása elsősorban nem pénzkérdés vagy a külső körülmények függvénye, hanem mindenek előtt emberképünké, viszonyulásunké és előítéleteinké.”

Ugyancsak figyelemre méltó Zászkalinszky Péter átfogó tanulmánya a deinstitutionalizáció folyamatáról a német nyelvű országokban. A tanulmány kiegészül építészeti tervekkel, melyekből a különféle konstrukciók tervezéséhez kapunk ötleteket.

A könyv második fejezetéből a hazai intézményes ellátórendszer jelenben zajló átalakulását ismerjük meg. Egy párhuzamos folyamatot, ahol egyszerre lehetünk tanúi az állami/önkormányzati fenntartású nagy létszámú szociális intézmények átalakulásának, a kitagolási kezdeményezéseknek és a már eleve korszerű, az önrendelkezést, a normalizációt érvényesítő civil kezdeményezéseknél.

Az előbbiről Demeter Miklós tanulmányából értesülünk. A szerző széleskörű hazai áttekintést nyújt, mintegy feltérképezi az értelmileg akadályozottakat gondozó önkormányzati intézmények aktuális helyzetét és a már megkezdett kitagolási programokat.

Az értelmileg akadályozottak gondozásának alternatív formáit Magyarországon Pordán Ákos írásából ismerhetjük meg. Rövid történeti áttekintés után számba veszi az egyes lakóotthonokat és a működtető civil szervezeteik részletes szakmai bemutatására vállalkozik.

A kötetbe került még Bánfalvy Csabának az intézetekben élő értelmileg akadályozottak életminőségéről készült összefoglalója az e tárgyban végzett kutatásairól.

Azok számára, akik egy szűkebb szakmai kör képviselte kérdésnek tartják a kitagolási programokat vagy parciális jelentőségű tudományos kérdésnek, álljon itt

Bánfalvy korrekt megállapítása: „a kitagolási kérdéskör, egészében és igazából nem tudományos probléma. Nem arról van szó, hogy a kutató most rájött valamire, amit korábban nem tudtunk és ennek az új információnak a birtokában sokkal jobban ki tudunk találni valamilyen ellátási rendszert.” Valójában a társadalom demokratizálódásának eredménye mind ez. Súlyos, több évtizedes lemaradást kell behoznunk és immáron biztos törvényi háttérrel – XXVI. törvény 17. §.

- végezhetjük munkánkat.

X fejezet zárótanulmányában L. Németh László a hatályos jogszabályokat tekinti át és fogalmaz meg javaslatokat a jogalkotás számára a kiscsoportos lakóotthonok garanciális működtetéséhez. Kitér a családból, illetve a gyermekvédelmi gondoskodásból – tankötelezettséget, nagykorúságot követően

- szakosított szociális intézetekbe kerülők sajátos jogi helyzetére, a gondnokság alá helyezés dilemmáira, a gondozottak vagyonának kezelésére.

A szakmai igényességgel válogatott kötet olvasói lehetnek a kitagolásban érdekelt intézmények mellett a gyermekvédelemben és a gyógypedagógiai oktatásban dolgozók is, hiszen gondozottak, tanulók közül számosan kerülhetnek majd a jövőben lakóotthonokba. Szakmailag különösen fontos az átalakuló lakóotthonokkal bővülő általános iskola és diákotthonok számára mind az a tudás és tapasztalat, amely a lakóotthonok működtetése során halmozódik föl.

Azt gondolom, hogy megalapozott lehet a vélekedés, hogy a lakóotthonokban nevelkedő értelmi sérültek, ha egy későbbi életszakaszban kiscsoportos lakóotthonba kerülnek majd, akkor ez egy megrázkódtatásuktól mentes, normális változás lesz az életükben.

(Megrendelhető: Kézenfogva Alapítvány 1476 Budapest, Pf.: 205.)